SOLLEMNIA ACADEMICA

AD

DUOS MEDICINÆ DOCTORES

RITE INAUGURANDOS

HABENDA INDICIT

UNIVERSITATIS REGIÆ HAUNIENSIS

RECTOR

JANUS MÖLLER,

THEOL. DOCTOR ET PROF. ORDIN., ORDINIS DANEBROG. EQUES,

CUM

SENATU ACADEMICO.

HAUNIÆ MDCCCXXXIII.

Inest IO. NIC. MADVIGII, Prof. Lit. Lat. Extraord., de emendatione aliquot locorum orationis Tullianae pro M. Caelio disputationis part. I.

Typis excudit Director *Janus Hostrup Schultz*,
Aulæ et Universitatis Typographus.

Quattuor fere sunt anni, quum vir doctissimus, N. B. Krarup, mihi significavit, se, quum paucis ante annis Parisiis versaretur, præter alios codices scriptorum Ciceronianorum duos præstantissimos diligenter tractasse, qui aliquot Ciceronis orationes continerent, alter Verrinarum libros duos extremos, alter, qui in bibliotheca regia 7794 numeratur, eas, quæ sunt pro P. Sestio, in P. Vatinium, pro M. Caelio, de provinciis consularibus, pro M. Cornelio Balbo, eorumque codicum scripturis a se notatis utendi liberrimam potestatem obtulit. Id mihi pergratum erat. Nam quum ad Verrinas emendandas paulo ante ipse in epistola ad Orellium usus essem lectionibus egregii codicis Parisiensis ante duo sæcula excerptis, scire cupiebam, ecquid novi subsidii afferret illa sive eiusdem codicis nova pervestigatio sive alterius valde similis; neque enim statim patebat, utra verior esset opinio [1]). Eas autem orationes, quæ in altero codice erant, satis mihi constabat neque initio ex bonis codicibus editas neque postea eorum ope constanter et perite emendatas esse, omninoque in his orationibus, quæ vulgo minus studiose lectitarentur, minus etiam, quam in reliquis, criticæ operæ, quæ quidem fructuosa esset, positum; itaque plurima et gravissima menda tolli ex iis posse, si quis codicem a recentissimis, quibus vulgares libri obsiderentur, interpolationibus immunem nactus esset. Talem autem Parisiensem illum esse non solum ipsa antiquitas ostendebat, — noni enim seculi dicebatur esse nec ab opinione magnæ certe vetustatis abhorrebat vocabula scribendi constans ratio, — verum etiam multorum

1) Veriorem fuisse posteriorem, nuper demonstravi in dissertat. crit. de locis aliquot Cic. oratt. Verrin. p. I (1832) p. 4 not. et p. II (1833) p. 14 not.

locorum scriptura statim patefaciebat, ita a reliquorum lectione discedens, ut eorum partim aperta menda tolleret partim occulta aut corrigeret aut argueret saltem, congrueretque fere cum iis melioris generis codicibus, quorum aut in apparatu critico Gruteriano rara admodum et parum diligens exstabat mentio, velut codicis Sancti Victoris et Gemblacensis a Gulielmo adhibitorum, aut alibi vestigia supererant, velut in editione Hervagiana, qua Orellius nuper aliquo cum fructu usus erat. Huius igitur codicis ope, cuius tamen non plane eadem est per omnes orationes præstantia [1]), adhibitis, quæ præterea sparsa hic illic erant, præsidiis, ad quæ iam tum accesserat Erfurtensis codicis collatio Wunderiana, mox adiectus est Scholiastes Vaticanus a Maio editus, has orationes horis aliquot subcisivis emendare coepi, multa quoque, ut fit in hoc genere, quæ aperta testium auctoritate in melius mutari non poterant, vestigiis tamen persequi et coniectura verum reperire, in aliis necessario falsa notasse contentus. Atque initio cogitabam interdum ipsas orationes edere et emendationum rationes subiectis commentariis exponere, deinde autem plura ex simili genere adiumenta prius circumspicienda videbantur, quæ res consiliique exsecutio occasionem et tempus opportunum exspectabat. Interim intervenit orationum pro Caelio et pro Sestio editio Orelliana, cui nunc utrum editio orationis de provinciis consularibus an libellus de ea emendanda accesserit, ex indice proximarum nundinarum Lipsiensium parum intelligitur; in qua editione quum vir doctissimus præter reliqua subsidia, ab aliis interdum neglecta aut quæ nuper accesserant, ad Caelianam emendandam quum ipsum illum codicem Parisiensem tum duos eius similes sed minus integros Bernenses

1) Krarupius adnotat, plures eum scripsisse singulosque librarios pauca quædam in orthographia mutasse; unum ubique *michi*, *nichil* scripsisse, alium *c* et *t* literas permutasse, omnes vero *t* et *d;* orationem pro Balbo multo minus accurate descriptam esse, ut videatur librarius exemplar difficile lectu ante oculos habuisse. Sane multo plus vel hoc adhibito subsidio ad eius orationis emendationem, quam ad reliquarum, desideratur, videturque ea oratio aut antiquiorem habere interpolationem aut ex recentiore codice, quam ceteræ, in Parisiensem transscripta esse.

adhibuisset, ad Sestianam hos Bernenses, atque in illa longe plurima, in hac permulta bene restituisset, idemque nunc sine dubio fecerit in tertia illa oratione, non erat, cur propter ea, quæ restabant, nova editio susciperetur ipsarum orationum, sed alius ea in lucem proferendi modus eligi debebat. Nec Vatinianam et Cornelianam, quum præsertim ad huius emendationem minus profici posset, per se edere operæ pretium videbatur. Sed, quod dixi, ut superessent post Orellii curam haud ita pauca, quæ addi possent, primum eo factum est, quod in Sestiana præstantissimo codicis Parisiensis rei gerendæ præsidio caruit, quod Bernensibus non prorsus compensari, satis ex Caeliana intelligi potest. Tum vero non solum in iis, quæ auctoritatum delectu nituntur, iudicia aliquot eius improbare cogor, sed maxime, ubi menda aut contra auctoritatem arguenda erant aut, iam satis codicum testimonio convicta, ex horum obscuris vestigiis corrigenda, plura relicta animadverto, quæ videor explere posse [1]). Hæc igitur omnia decrevi

---

1) Omnino, ne quid dissimulem, quum in Orellii editionibus singulorum scriptorum (nam corpus illud Ciceronianum alio modo iudicandum est) delectum subsidiorum et rectum plerumque iudicium verba sensu cassa spernens et multiplicem doctrinam probem, tamen acrem subtilemque investigationem veteris usus loquendi et sensum in hoc genere certum nonnihil desidero, ex quo fit, ut interpretationes locorum dubiorum interdum paulo licentius fingat in rebusque grammaticis mox nonnullorum vanis disputationibus, qui quid sit in lingua eaque exprimatur, ignorant, refragetur, mox iis adhærescat; tum de scriptorum voluntate consilioque in verbis ponendis, de mendorum et discrepantiarum originibus et causis similibusque rebus interdum parum considerate et paulo festinantius iudicare videtur, non satis attendens ad rei naturam et ad ea, quæ fieri possint. Cuius rei, ne obscurum sit, quid sentiam, exemplum præcipiam ex Sestianæ orationis c. 20, § 46, ubi editur: *depugnarem potius cum summo, non dicam exitio, sed periculo certe vestro liberorumque, quam non id, quod omnibus impendebat, unus pro omnibus susciperem ac subirem?* Unus Gesnerus animadvertit (in Chrestom. Cic. p. 278), quod ego neminem animadvertisse putabam et indignabar, quum idem dicebam (in disput. de emendat. loc. aliqu. oratt. Cic. Haun. 1831 p. 10 not.), delendum esse *non*, quo adiecto ridicule prorsus, non contrarium dicitur eius, quod dici debebat, sed nihil dicitur. Tollitur enim comparatio duplicis condicionis, quæ proposita esset ad eligendum. Cuius Orellius commemorata sententia, *negatio tamen*, inquit, *manifestius significat eum id reapse fecisse.* Itane vero? Quum *potius hoc quam illud* dicendum est, manifestius erit, si *quam non illud* dixero? et reapse fecisse aliquem aliquid, manifestius erit ex

sensim academicis aliquot libellis includere, initium facturus nunc a Caeliana, ut deinceps ad Sestianam reliquasque veniam, daboque operam, quantum efficere potero, ut, exclusa opinandi instabili levitate, perspicuis certisque argumentis disputatio conficiatur, interdum non ad has solas orationes spectans. Et in reliquis orationibus omnes codicis Parisiensis discrepantes scripturas expromam; in Caeliana nihil opus est id post Orellium fieri, nisi quatenus paucas quasdam bonas lectiones is, qui Orellii causa codicem contulit, prætermisit. Atque hæc primum attingam; de quibus dubitari ideo non potest, quod non silentium Krarupii sequor, sed ea, quæ ad marginem editionis, in qua aliæ erant lectiones, adnotavit. Minutum est quod c. 8, 20 recte in eo scribitur *quum sit iis confitendum* pro *his*; paulo gravius, quod 10, 23 cum Erfurtensi et Bernensibus omittit *et* ante *adiutor*, retentum ex depravata vulgarium codicum scriptura, eodemque in genere putidæ distinctionis vitiosum, de quo dixi in dissert. de Verr. part. II. p. 17. Recte etiam c. 12, 29 habet *Sed vestræ sapientiæ, iudices, est*, ubi vulgo legitur *est, iudices*, sublata ea compositione, quam Ciceroni usitatam ostendi in dissert. crit. de locis Verrin. part. II. p. 22. (Est idem in edit. Adami de Ambergau anni 1472; in ed. Venet. a. 1480 legitur *ẽ iud. c̃*, in Erf. verbum plane excidit; vides turbas.) Tum c. 14, 37 cod. Paris., ut reliqui boni, *ferendi* habet, non *ferenda;* leporem ex imitatione sermocinationis quotidianæ habet illa quasi confirmatio paululum variata superioris istius *Ferrei sunt isti patres.* Deinde unum aliquem fingit in Caelium invehi [1]). Sed multo gravius est, quod c. 26, 63, ubi editur perverse et contra certam loquendi normam *ad tradendum pyxidem,* Parisiensis quoque codex, præter Bernenses et Erfurtensem, veram

---

negatione? Aut depugnandum Cicero sibi fuisse ait cum communi periculo aut, quod omnibus impenderet, sibi uni pro omnibus subeundum. Hoc se ait fecisse nec potuisse dubiam esse electionem. Itaque quærit, potiusne depugnaret, quam illud subiret. Quid apertius?

1) C. 20, 49 Par. omittit *si* ante *in hortis.*

scripturam habet, *tradendam.* Perversum alterum dixi. De qua re exponendum est paulo explicatius, quod mirum in modum diversa confundi video et inanibus auctoritatum nominibus rem agi. Orellius in antiquioribus codd. persæpe in talibus exhiberi genitivum, ubi recentiores falso soloecismi metu substituerint participium, scribit; vellem locos notasset; nullos enim *tales* reperiri puto; deinde conferri Garatonium iubet. Garatonius nos remittit ad Gronov. ad Gell. IV, 9 et ad ea, quæ dixit ipse ad IV in Catil. 9, ubi, quum optime legeretur *ad conservandam rem publicam,* Grævius ex pessimi codicis pervagato errore *ad conservandum populum Rom.* soloecismum effecit *ad conservandum rem publicam.* Ibi ad Perizonium ablegamur (ad Sanctii Minerv. I, 15.) Ipse Orellius ad orat. pro Rab. Post. 16, 44 Beierum ad orat. pro Scauro § 13 citat auctorem, iterum alios citantem, nihil exponentem. Iam qui Perizonii et Beieri notas perlegerit Gronoviique, qui appellari testis solet, exempla inspexerit in Observv. I, 7 posita, quique ab iis citantur alii, illud ab iis, quamquam discriminis fortasse ignaris, commemorari et firmari reperiet genus dicendi, in quo *nominativi* casus gerundium cum verbo substantivo coniunctum impersonaliter quodammodo ponitur accusativum regens, a quo re diversum non est, si quando gerundii nominativus propter orationem infinitam in accusativum transit. Hoc genus, apud vetustiores frequentissimum, apud Ciceronem eiusque æquales *prosæ* orationis scriptores (Varro in scribendo quidem prioris est seculi) et posteriores ita evanuit, ut in nominativo duo omnino sint exempla in Ciceronis scriptis, in quorum utroque disiunctum gerundium est ab eo, quod regit, in Catonis c. 2 *(viam, quam nobis quoque ingrediendum sit)* et pro Scauro § 13 *(Obliviscendum vobis putatis matrum in liberos, virorum in uxores scelera)*, apud Quintilianum unum (XI, 3, 175, ubi obiectum est *hæc* longius remotum); accusativi subiecti loco positi nulla apud eos exempla sunt; nam minus etiam in infinita oratione et pendenti gerundium ab obiecto distinebatur, quum præsertim vicina

essent[1]). Verum longe alia res est, ubi *accusativo gerundii* non absolute posito, sed *a præpositione recto accusativus subiiciendus erat.* Ibi enim et quod necessario ad substantivum tenditur loquendo et propter similem casum nusquam distinetur gerundium, quin participium fiat; ac ne antiquissimos quidem scriptores isto modo dixisse memini; Cicero quidem et æquales et posteriores, ne poetis quidem exceptis, plane abstinuerunt. At exempla contraria sunt. Videamus igitur illa exempla, quæ multis millibus opponuntur. Primum Otto (in edit. Catonis Maj. Add. p. 246), quum reliqua exempla Ciceroniana (non in præpositione, neque enim hæc discrevit, sed omnino accusativi accusativo gerundii subiecti) incerta diceret (quod de Scaurianæ et Catonis loco falsum est), certum tamen putavit, quod solet apud plerosque agmen ducere, ductum ex III in Catil. 8, 20 *ad placandum deos.* Verum non solum edd. antiquissimæ (etiam a. 1472 et 1480) sed codices, de quibus quidem constat, omnes (Lambiniani, Gruteriani, quattuor Græviani, Barberinus, duo Oxon.) *placandos* habent, ut *placandum* nihil sit nisi error editionis alicuius ob reconditam scilicet elegantiam religiose propagatus. (Orellius etiam *male* alterum scribi adnotat.) Et addit Beckius etiam defensionem, vim omnem esse in *placandum,* quod studiose repetunt et alii et qui distinctionibus, quæ ne ad unum quidem ex multis allatis exemplis accommodari possint neque ullo modo ex loquendi generis natura et origine elici, valde delectatur, Ramshornius. Sed non dicunt, quæ ista sit vis vocabuli ne ad aliud quidem contrarie relati, aut quæ possit esse

---

1) L. Ramshornius in grammat. § 169 not. 1 a. fecit, quod fere facere solet, ut nulla ratione menda unius alteriusve codicis aut vulgaris editionis strenue colligat. In I. de Off. tamen c. 31 unus bonus codex mendum habet, ortum ex precedenti *moriundum,* reliquis verum tenentibus. Sed Cat. 12, 42 *notandum putavi libidinem* et optimorum et mediocrium auctoritati dudum cessit; quid de eo dicam, quod ex orat. pro Mil. 19 testimonii loco ponit, non dico peiorum codicum lectionem dudum ex optimis mutatam, sed ex illa ortum apertissimum errorem duorum codd. Oxoniensium, aut quod Pacuviano versu et ipso dubio tanquam Ciceronis verbis (de Divin. I, 57) utitur? Apud Cæsarum Bell. Gall. III, 14 et longe plurimi codd. et omnes, quorum aliquod est pretium, respuunt horridam illam coniunctionem *exspectandum classem.*

omnino in hac re gerundii singularis vis; nam in verborum ordine eam cerni putabam. Scilicet quoties *ad faciendum aliquid* dicimus, semper vis, ut loquuntur, est in verbo; neque enim de re loquimur absolute, sed de hoc ipso, de efficienda re; itaque istud prorsus eodem iure fingi in omnibus eius generis participiis potest. Velut quod Ramshornius ad Liv. VII, 5 *(ad conciliandum gratiam)* adnotat: "Nicht *conciliandam, zur Gunst*, die erworben werden sollte, sondern *zur Erwerbung* derselben", velim scire, quod statim e contrario genere ponit, *homo magna habet instrumenta ad obtinendam adipiscendamque sapientiam*, soleatne interpretari contrario modo, non: "zur Erwerbung der Weisheit", sed: "zur Weisheit, die erworben werden soll." Tædet in his morari. Sed ex talibus magna pars istius libri constat. Ut paulo post p. 648 in ablativo gerundii accusativum regente eodem acumine usus ad Liv. XXV, 38 *(dividendo copias)* adscribit: Nicht durch die Truppen (dividendis copiis) sondern durch das Theilen derselben waren sie unglücklich. Itaque quod proxima pagina ponit (ex Cic. de Orat. III, 10): *Omnis loquendi elegantia augetur legendis oratoribus et poetis*, interpretabitur: "durch die Redner", non: "durch das Lesen der Redner" (legendo oratores.) Neque nescio in horum usu aliquam regulam esse, sed talem, ut eadem significatione in certis vocabulorum generibus et formis coniunctionibusque altero modo potius utantur; nec Cicero *falso fatendo* pro *falsum fatendo* nec Livius *medio se gerendo* pro *medium se gerendo* (II, 27) dicere poterat. Deinde affertur ex orat. pro Rab. Post. 16, 44 *ad labefactandum illius dignitatem.* Est hoc omnino perversum, quum de grammaticis rebus quæritur, iis, quæ vera comperiuntur in omnibus iis libris, qui ad codices aut bonos aut saltem diligenter inspectos exacti sunt, obiicere unum aliquem locum eorum scriptorum, in quibus ne unius quidem codicis scripturas constanter notatas habemus [1]), ut a Verrinis, Philippicis, Planciana, Miloniana, nunc etiam post Erf. cod. collatum Mani-

1) De Oxoniensibus vid. præfat. meam ad XII oratt. editionem p. 5.

liana, post Classenium Cluentiana aliisque aliquot avocemur ad orationes contra Rullum, pro Rabirio, eiusdemve condicionis alias. Sed vel sic veritas teste non caret. Nam et edd. antiquæ omnes (a. 1472, a. 1480, denique Venetam Bartholomæi de Zanis de Portesio a. 1499 ipse inspexi) habent *labefactandam* et idem ex cod. uno Oxoniensi notatur [1]). Atque hæc alii ex Cicerone. Sed ecce Ramshornius multo plura habet (§ 169, 4 a. p. 646 et not. I. a. p. 650); primum ad Fam. V, 17 *neque ad consolandum neque ad levandum fortunam tuam.* Scilicet is error est; nam codex Mediceus, ex quo ductæ illæ epistolæ sunt, perspicue *neque ad consolandam neque ad levandam;* deinde earund. epist. V, 19: *ad coeundum societatem;* est hoc Martyni Lagunæ et Schützii; nam Mediceus et omnes superiores editiones *ad coeundam.* Sequitur ad Attic. VIII, 16 *ad vastandum Italiam;* verum non solum codex Mediceus, sed etiam duo

---

1) In eodem capite extremo expellenda est negatio ab Orellio male revocata, qui *amiserit* (cuius futuri exacti proprius usus intelligi potest ex passivo *amissum erit*) interpretatur *facile iacturam faciet*, hoc autem ipsum, in quo *facile* addidit, videtur ita intelligere ac si esset *iacturam feret.* Contraria ibi ponuntur damna tolerabilia et intolerabilia, reparabilia et irreparabilia. *Ex dignitate nihil detrahi potest, quod non aut fortiter ferat aut facile restituat.* Hoc tolerabile aut reparabile erit. *Amicissimum hominem si honestate spoliatum audierit, nec sine magno dolore feret* (nec tolerabile hoc erit), *nec id amiserit, quod posse speret recuperari* (nec amissa res reparabilis). Quid erit perspicuum, si hæc non sunt? Simile hoc prorsus eorum, de quibus dixi in disputat. de emend. locor. aliqu. oratt. Cic. p. 9 not., nisi quod hic omnes inde a Cratandro verum secuti erant. Afferam aliud ex Ciceronis oratione aliqua exemplum negantis et aientis sententiæ nullo animadvertente permutatæ; in orat. II. de leg. agrar. 19, 51 editur sine nota: *quam* (Karthaginem) *videlicet P. Africanus non propter religionem sedium illarum ac vetustatis de consilii sententia consecravit, sed ut ipse locus eorum, qui cum hac urbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet.* Itaque ironice Africano id tribuitur consilium, quod sane serio ei tribuebat superbia Romana; et alienissima est hæc ironia ab irrisione Rulli. Deinde sequitur: *Sed non fuit tam diligens* &c., in quibus ne coniunctionis quidem ratio reddi potest; nam si aliud consilium habuit, quid ad eum pertinuit ista diligentia? Nimirum verum est, quod in duobus codd. Oxonn. legitur: *quam videlicet P. Africanus non propter religionem sedium illarum ac vetustatis de consilii sententia consecravit, nec ut ipse locus eorum, qui cum hac urbe de imperio certarunt, vestigia calamitatis ostenderet,* (hæc, quæ vera intelligi vult, negat), *sed non fuit* &c. (hoc ironice affirmat.)

Oxonienses *vastandam*, ut merito mirer Orellii irreligiosam religionem, mendum alicuius editionis cum reliquis propagantis. Additur ad Famil. IX, 2 *ad ædificandum rem publicam*; hæret hoc in editionibus post Græviun; superiores, ut Cod. Med., habent *ædificandam*. Restat Brut. 16, 62 *ad illustrandum rem publicam*, qui error est editionis Aldinæ; nam superiores recte *illustrandam*, ad quod mox reditum est. Orellius tamen (in edit. min.) non temere reiiciendum putat; nam huiusmodi elegantia et recondita menda philologi non menda appellamus. Vides, quid sit testimonia sibi, ut antiqui loquuntur, manu facere. A Cicerone venimus ad Cæsarem, ex cuius B. G. I, 38 Ramshornius citat *ad occupandum Vesontionem*. Vellem dixisset simul, apud quem scriptorem Latinum illius oppidi nomen feminino genere positum reperisset; nunc non minus Cæsarem masculinum genus secutum esse dico, quam Dionem Cass., qui XXXVIII, 34 (p. 177 Reim.) scripsit *τὸν δὲ δὴ Οὐεσοντίωνα*, confirmante *Narbonis* et aliorum analogia. Dixit tamen idem Dio Cassius (LXIII, 24. p. 1043) *γενόμενος δὲ ἐν Οὐεσοντίωνι ταύτην ἐπολιόρκει*; nam et *Hippo nova* et *pulcherrima Narbo* et *gelida Præneste* leguntur, variante usu, maxime inferiore ætate. Verius forsan videatur *ad occupandum Massiliam* apud eundem Cæsarem B. C. I, 34; verum Oudendorpius plerosque MSS. et Edd. vett. *occupandam* habere scribit; ad III autem B. G. c. 14 vulgo *occupandum* hic legi adnotat, sed vulgo tantum et *forsan* in uno alteroque MS. quoque ita scribi. Quo loco quod Apuleii codicem optimum Florentinum lib. X. p. 222 Pric. *ad explorandum mansuetudinem* habere scripsit, id, quum Apuleium edebat, ipse retractavit. Cæsarem sequatur Livius, qui in iis partibus operis, quæ satis ad codices exactæ sunt, semper ad regulam scribit [1]). Nam VII, 5, 9 *ad conciliandum gratiam* Drakenborchius in duo-

1) Drakenb. ad XL, 49: *Observavi autem continua codicum Mss. Livii tractatione, eos, qui antiquiores et integriores sunt, eo constantius hanc formam* (participii) *servare, ubi peioris notæ libri gerundia supponunt.* Atque is tamen non distinxit genera; nam in eo, quod nos tractamus, ne peiores quidem libri nisi raro variant. Discebant pueri triviales, per gerundium legitimam esse structuram, quæ mutaretur in participium.

bus tantum codd. mediocribus invenit; reliqui, ut Hearnii omnesque ante Aldum edd. *conciliandam* habent. In lib. XXVI, 43, 3, ubi plerique codices lacunam habent (vid. Drakenb. ad XL, 49), tamen ex tribus Drakenborchii, qui integri erant, duo cum Sigonii cod. et Palatino et edd. vett. habebant *ad urbem unam oppugnandam*, non *oppugnandum*. Tantum XXX, 37, 7 aliquot codd. habent *ad dissuadendum pacem*, nullus tamen, inter Drakenborchianos quidem, ex melioribus. In ea parte Livii, in qua maxime regnabat codex Moguntinus, a Modio minime accurate neque plene collatus, obiicitur XXXVIII, 3, 7 *ad tentandum ultimam spem*, quod servatum est ob Modii silentium, etsi septem Drakenborchii codd. habebant *tentandam*; iam idem in Bambergensi, omnium principe, a Goellero repertum (vid. Goell. post Liv. lib. XXXIII. p. 321) dubitationi obnoxium non est. Hæc quum ita sint, quis sanus ex ea parte Livii, quæ partim solius editionis Moguntinæ (lib. XL. a c. 37 ad fin.) auctoritate nititur, quæ quam multos habeat legendi et negligentiæ errores, in libro XXXIII patefactum est, partim solius codicis Laurishamensis et male affecti nec diligentissime adhibiti nec in prima editione accurate expressi fide (lib. XLI ad fin.), quis, inquam hinc obiiciet tres istos locos XL, 49, XLII, 5, XLII, 43? Et Kreyssigius, qui codicem Laurishamensem denuo adhibuit, in XLII, 5 mendum reliquit, sed in c. 43 sustulit, hoc certe ex codice. Eadem prorsus est ratio Vell. Paterculi II, 59 (*ad erudiendum liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis*), qui non *singularis indolem iuvenis*, sed usui convenienter *singularis indolis iuvenem* (aut inverso ordine *singularis iuvenem indolis*) scripsisse videtur. Multo magis hæc, quæ dixi de textu scriptorum ad codices non exacto, transferenda sunt ad alios scriptores; velut quod unum Celsi (V, 26, 36) locum afferunt, in quo sit *ad inducendum cicatricem*, quis in illo scriptore ad huiusmodi rem attendit ac non propagavit, quod casu an ex unius codicis mendo in primam editionem venisset? Eadem est Senecæ ratio, cuius item in omnibus operibus unus reperitur locus contrarius de Benef. I, 1. Itaque sicubi codices in-

spiciuntur, verum invenitur. Citatur a Ruddimanno (II, p. 252. not. ed. Stallb.) ex Manil. Astron. I, 10 *ad tanta canendum;* sed qui fere solus in eo poeta codicibus usus est, Scaliger, ex optimo Gemblacensi duobusque aliis *canenda* edidit recteque Bentleius et Stoeber retinuerunt. Unus est locus scriptoris paulo diligentius tractati, in quo nihil notetur, Suetonii in Claud. 26 *(ad ducendam eam uxorem).* Sed ne eius quidem codd. multi accurate et toti collati sunt. Verum satis puto dictum esse de hac re, etsi poteram unum et alterum similis generis mendum ex aliis scriptoribus operose corradere et arguere [1]). Itaque unum addam, ne ablativo quidem gerundii a præpositione recto accusativum adiungi a Cicerone æqualibusve, præter Varronem (R. Rustic. III, 9), et qui deinceps fuerunt, nisi quod Cicero primum in origine vocum notanda gerundio verborum radicalium, ut ita appellem, utitur absolute, deinde ad explendam interpretationem accusativum addit, non solum, ut putat Ruddim. II. p. 254, Tusc. III, 9 *(a nimis intuendo fortunam alterius)*, sed etiam de Legg. I, 6 *a suum cuique tribuendo* (*νόμος παρὰ τοῦ νέμειν*), quos locos diversis immiscet Ramshornius p. 648 et 649 (incredibili pæne errore addens de Nat. Deor. II, 25); ratio aperta est; non ab *intuendo fortuna* dictam *invidiam,* tanquam utrumque sit in verbo, sed ab *intuendo* putat; id autem referri ad fortunam alterius. Deinde excipienda est ipsa hæc proverbialis locutio pæne in unum vocabulum conflata *suum cuique tribuere;* (de Offic. I, 5 *in hominum so-*

1) Citatur etiam a nonnullis auctor Oudendorpius ad Front. III, 6. Is igitur commemorato præter eum, in quo versatur, alio Frontini loco et duobus Livii, uno Cæsaris, de quibus supra dictum est, uno Iustini, addit: "*Verum quum omnia sint dubiæ auctoritatis et certe infra et in Cæsare ac Iustino MSS. a me visi, saltem plerique cum edd. primis gerundivum in fem. genere agnoscant, nusquam hoc* (gerundium) *intruderem*". De Flor. I, 9; vid. Oudend. ad Cæs. B. G. III, 14, ubi tres Leidenses codd. veritatis testes dat. Drakenborchium etiam a Sil. Ital. XV, 105 citant, confundentem genera a me distincta, cæterum accusativi a præpositione recti unum afferentem exemplum, ipsius Silii ex VIII, 36 *ad signa movendum,* quæ est N. Heinsii, viri elegantiarum, quas appellabat, sæpe ineptissime studiosi, coniectura, quum omnes ubique codd. et edd., ipsius quoque Drakenborchii, *movenda* habeant. In singulis paginis occasionem tam belle emendandi reperisset, si sæpius in mentem venisset.

cietate tuenda tribuendoque suum cuique). Itaque vel propter hanc causam vitiosum erat, quod ex orat. pro Sest. I, 2 bonorum codicum auctoritate et ob historiam nunc expulsum est, quum esset a Grævio ob singularem elegantiam ex duobus recentissimis pessimisque libris receptum, a ceteris propagatum, *in agendis gratiis commemorandoque eorum — beneficia,* quod Wunderus, acuti et recti iudicii homo, ea tantum ratione arguebat, quod ab eadem præpositione et participium et gerundium cum accusativo pendere non possent. Nec minus vitiosum est apud Livium XXX, 13, 9 *in alloquendo vistorem,* quamquam ibi in pluribus codd. *m* adhæsit ex sequenti litera *n.*

Revertamur ad Caelianam, a qua in ipso exordio disputationis tam longe digressi sumus, adnotemusque, quod huius generis extremum erit, codicis Parisiensis scripturam apud Orellium omissam in c. 27, 65. Editur enim: *Potueruntne meliori tempore prosilire, quam quum Licinius venisset?* nullo aperto vitio, quamquam ubi *bono tempore* aliquid fieri dicatur, ut sit *opportuno*, nescio, nec ulla aliunde adnotata ab editoribus recentioribus varietate. Verum in editione a. 1472 est: *meliori mage tempore,* in tribus codicibus Oxoniensibus *meliori magis;* id unde ortum sit, patefit tolliturque interpolatio præclara Parisiensis lectione: *Potueruntne magis tempore.* Apparet *tempore* pro adverbio esse eique augendo addi adverbium, quemadmodum *satis tempore* dicitur, eoque offensos librarios substantivo adiectivum addidisse; miror autem, qui interpolationis vestigia in deterioribus aliquot manserint, in melioribus Bernensibus exciderint.

Sed de hoc genere dictum est. Cetera ordine exponam, nonnulla etiam minutiora, quoniam graviorum prærepta maior pars est. C. 2, 3 editur: *iam diu minus in foro nobiscum versatur;* sed verum esse, quod in Parisiensi legitur et Bernensibus quique, mendosissime scriptus in hac oratione, ad Bernensis tamen cognatione accedit, Erfurtensi, et editione C. Stephani, ostendit, quod in editionibus antiquis (a. 1472 et 1480) ex vulgaribns codicibus eiusdem scripturæ vestigia manserunt (*nobiscum quo-*

que); et aptissime non solum forum nominat, in quo abundabat illud *nobiscum,* sed usum quoque privatum significat, quem cur Orellius *neutiquam* intelligi dicat, non video. Erat Caelius pater eques municipalis, ut Sextus Roscius, ut ipse Ciceronis pater.[1]) Post paucos versus nescio, cur illa *habitam esse summam hodieque haberi* Orellius mutari velit, quum ipse reliquorum codicum turbas intellexerit ortas esse ea interpolandi sedulitate, quæ in Parisiensi quoque codice, quum prima manus hanc lectionem scripsisset, corrigere tantavit. Quod autem Lambinum laudat, qui senserit proprie requiri *atque hodieque,* (hoc est, *hodie quoque*), nimirum rariore et elegantiore, quam putabat, voce Ciceronem beare voluit, qui tantum abest ut eam desideret, ut neque ipse neque Livius neque ullus antiquior ea usus reperiatur.[2])

C. 4, 10 editur iam inde a Junta: ad *quem* (Catilinam) *si accessit aut si a me discessit unquam* (*quamquam multi boni adolescentes illo homini nequam atque improbo studuerunt*), *tum existimetur Caelius Catilinæ nimium familiaris fuisse;* tum ad sententiam male — nam sic illud *quamquam* superioribus adnectitur, in quibus nihil est, ad quod referatur, et ita hæc dicuntur, tanquam postulet Cicero magnam aliquam et difficilem rei probationem, quum oratio sit permittentis et concedentis, si vel levissima indicia proferantur — et contra usum loquendi, illud *tum* post *si* in apodosi respuentem, etsi dicitur *tum demum, si,* et contra codices bonos, malos (Paris., Bernn., Erf., Oxx.) et editiones veteres. Apodosis incipit a

---

1) Vix notatu dignum, nisi ne quid proprii boni Bernenses habere putentur, etiam Paris. c. 3, 6 habere *sunt enim*, non *etenim.* Est etiam in ed. a. 1472.

2) Dixit hoc ante multos annos Scioppius, cui imperitissime Cellarius et Borrichius, Dukero quoque et Drakenborchio (ad Liv. V, 27, 1) adsentientibus, opposuerunt Cic. de orat. 1, 22, Verr. V, 25 (poterant eodem iure hunc Caelianæ locum et alios) et Liv. I, 17 et V, 4, quasi is *hodieque* in coniungendo (*et hodie*) dici negasset. Deinde I. F. Gronovius pluribus Livii locis inferre id vocabulum voluit. Quæ paulo post ex Garatonii notis Orellius de Puteolanis excerpsit et de præfecturis huius temporis addidit, non recta esse, satis demonstravi in disputatione de coloniis Romanis. Sed *Puteolani* nihilo minus huc non pertinent.

quamquam, ita conformata, ut orator ostendat, se plus adversario concedere, quam necesse sit. Itaque scribitur rectissime in codd.: *quamquam — studuerunt, tamen* etc. Multa conquiri poterant exempla apodoseos ita dilatatæ. Paulo post frustra defenditur illa coniunctio: *Sequutus est annus: causam Catilina dixit,* quæ non modo duritiam habet intolerabilem in narratione simplicissima, sed absurdam elucutionem; nam annus annum semper sequitur.

C. 7, 16 Orellius Weiskium secutus edidit: *tamen est eiusmodi, cupidius ut magis insectari alterius innocentiam, quam de se timide cogitare videatur;* in codd. est *cupidus*, nisi quod Gemblacensis habet *cupidinis*, Francianus, omnium infimus, *eius omnino cupidus.* Sed coniectura illa perversa est; nam ut omittam, nullam hic esse causam transponendi adverbium ante coniunctionem et Ciceronem, si addidisset, scripturum fuisse *cupide*, ut ad id referretur *timide*, nec vitiosum per se comparativorum diverso modo positorum concursum (*cupidius ut magis*) premam, certe, quoniam *cupidius* ad *insectari* pertinere debet, non potest ita ab eo divelli, ut id interponatur, per quod cum altero membro comparetur (*magis cupidius insectari*, *quam timide cogitare*). Vere iudicavit de hoc loco Ernestius; nam illud *cupidus* ex marginali aut interlineari nota in contextum receptum est, adscriptum ad definiendum certo nomine, quod Cicero integra sententia complexus videbatur; sed qui adscripsit, illa *tamen est eiusmodi* non de re, sed de Caelio ipso accepit, errore orto ex eo, quod præcedit, *facit.* Huiusmodi aliquot additamenta, adnotationes potius quam verborum interpretamenta habentia, antiquissima sunt in Ciceronis etiam bonis codicibus (cfr. disput. de emendat. loc. aliqu. oratt. Cic. p. 13 sqq. et de locis Verrinar. part. II. p. 1 sqq.); nomen proprium ita additum in omnibus codicibus deprehensum est in huius ipsius orationis initio (*Atratini.*)[1])

---

1) C. 9, 21 cedendum videtur codicum bonorum auctoritati et rhetorico artificio in his *Sed vestræ sapientiæ tamen est, iudices, non ideo vobis quoque vos causam putare* etc.,

C. 10, 24, ubi orator Dionis Alexandrini familiares commemorat, vereor, ne frustra corrigendi opera insumatur, quoniam in eo codice, ex quo nostri derivati sunt, nonnulla hic legi non potuisse, apertum est ex codicis Parisiensis primæ manus scriptura; (in quo vacuum spatium indicio est, non errore media in archetypo omissa fuisse); eam lacunam qui supplere in illo codice conatus est, unde in ceteros supplementum venit, videtur vestigia obscura persequi voluisse, (alioquin enim ea supplevisset, quæ intelligi possent,)[1]) sed ex initio lacunæ nihil extricare potuisse. (Neque supplementum totum spatium explere, Krarupius adnotavit; vellem scire, quantum hoc sit.) Nam nomen hominum et pronomen relativum in supplemento non sunt, confiteorque me nescire, unde homo audacissimus, qui ineunte seculo XVI. post primas editiones cum codd. conspirantes hæc ita interpolavit, ut vulgo eduntur, *Coponios* illos fuisse rescierit, de quo neminem interpretum ne verbo quidem admonere video. Edendus est igitur necessario locus hoc tristi aspectu: *Titus Caiusque * * † omni cum doctrina homo atque humanitatis.* In iis, quæ post Weiskium Orellius tentat, reprehendendum maxime est, quod *teneri humanitate* pro eo quod est *humanitatis studio,* et *teneri communi doctrina* de iis, qui communiter doctrinæ studeant, dici voluit contra usum sermonis Latini.

C. 13, 32 etsi rectum est, quod editur: *Sin, ista muliere remota, neque crimen ullum nec opes ad oppugnandum Caelium illis relinquentur,* — tamen auctoritatem exiguam habet, nec mutari debuit, quod in Parisiensi codice legitur *relinquontur (relinquuntur),* unde reliquorum scripturas (velut Bernensis prioris et Erf. *relinquantur*) ortas esse patet. Iam non tam de eventu defensionis quam de statu causæ dicit, ut *relinquuntur* nihil fere aliud sit quam *præterea sunt.*

---

sciendum tamen est, post illum genitivum nusquam alibi Ciceronem infinitivo accusativum superfluum addere; nec apud alios memini id legere.

1) Alia eorum codicum ratio est, in quos supplementum translatum est, non natum.

Levissimum est, adnotandum tamen, quoniam ad veram orationis formam portinet, c. 14, 33 ex codd. (etiam Paris.), immo etiam ex edd. vett. scribendum esse: *remisse et leniter et urbane,* ut simile sit superiorum *severe et graviter et prisce.* Nec per se recte *ac* illo loco ponebatur, variata sine causa membrorum coniunctione.[1])

Venio, quod dudum cupiebam, ad emendationem paulo graviorem loci perturbati. Nam c. 15, 36 hæc leguntur in codicibus, quibus verbis fingitur Clodius sororis nimium in Caelio sectando studium improbare, mores impudicitiamque non improbans: *Vicinum adolescentulum adspexisti: candor huius te et proceritus, vultus oculique pepulerunt; sæpius videre voluisti: fuisti nonnunquam in iisdem hortis visa nobilis mulier: illum filiumfamilias patre parco ac tenaci habere tuis copiis devinctum non potes; calcitrat, respuit, non putat tua dona esse tanti.* In his illud *fuisti — visa,* sive seiungas, *visa,* corruptum esse, perspicuum est; verum alia gravia incommoda editores non senserunt. Nam primum in hac μιμήσει naturalis huiusmodi rerum progressus accurate exponitur. Itaque postquam narratum est, sæpius una fuisse, orta cupiditas adolescentulum tenendi dici debebat; tum demum apte subiicerentur cetera: "Non potes, quod vis. Quid tum? Parata est consolatio." Nunc illæ sententiæ *fuisti* et *non potes* plane non cohærent. Deinde multo vitiosius illa *filiumfamilias patre parco ac tenaci* etc., ne quid dicam de pronomine *illum* incommodissime sententiæ initium tenente, sic dicuntur, tanquam patris parsimonia in causa fuerit, cur adolescentulum capere non posset, quod plane contra esse debet. Nam nobilis mulier et dives sumptus subministrando eum, qui parce a patre haberetur, se devincturam sperabat. (Sequitur: *non putat tua dona esse tanti.*) Itaque ultima illa *non potes* superioribus repugnant.

---

1) Obiter indicandum est, quæ verba paulo post leguntur (34): *omnes prope cives virtute, gloria, dignitate superabat*, ea ex Quintil. IX, 4, 104 inter fragmenta Ciceronis relata esse (p. 580 ed. Orell.). Beierus ad Scaurianam referebat, cupidus eam utcunque restituendi.

Atque hæc observatio viam planissimam munit ad loci emendationem, quam, quod ad ipsum verbum attinet, Muretus dudum præcepit, modo ne interpungendo sententiam depravasset. Scribendum est enim, una litera deleta: *Sæpius videri voluisti: fuisti nonnunquam in iisdem hortis: vis* (Muret. *vis o*, contra usum et putide) *nobilis mulier illum filiumfamilias patre parco ac tenaci habere tuis copiis devinctum*: (Mur.?) *non potes; calcitrat, respuit, non putat tua dona esse tanti.* Recte *vis*; nam nunc etiam tendit; ante occasionem et originem indicaverat.[1]) Paulo ante hæc verba, ubi editur *ex hisque tuis sumam aliquem,* ex primæ manus scriptura codicis Parisiensis (*ex is igitur sumam*) faciendum videtur: *ex istis tuis sumam;* certe id pronomen (*istis*) esse debet; nec adiectivum ex *igitur* effici posse videtur.

Cap. 19, 45 editur: *Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus — hoc, quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando possit sustinere.* Sed codd. omnes (casu accidit, ut hic etiam Gulielmiani et Gruteriani commemorentur), etiam recentissimi, et ipsa editio a. 1472 (nam in edit. 1480 mutatum iam est) pro *non modo* habent *quoquo modo,* profecto non errore scribendi. Vehementer suspicor, factum hic esse, quod alibi quoque in orationibus factum esse memini, ut in codicum nostrorum archetypo propter eiusdem vocabuli repetionem aliquid excideret, scriptumque olim fuisse: *quoquo* [*modo facimus, non*] *modo.* Modestissime Cicero loqui vult; itaque apte hoc superadditur illis: *quidquid est, quod nos facimus.* Ne exemplum e longinquo petam, in orat. de provinciis consul. c. 4, 9 editur: *Igitur in Syria, imperatore illo, nihil aliud actum est, nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis, cett.* Sed omnes codd., etiam Paris., ipsæ quoque editiones veteres habent *nihil aliud*

---

1) Veritate reperta non est necesse aliorum conatus reprehendere; in Orellii tamen coniectura, præterquam quod loci cohærentiæ non satisfacit nec incommoda tollit, notandus est pravus verbi usus; nusquam enim *cessare* est *desistere*, *finem facere.* Apud iurisconsultos tertii sæculi est *desisse esse in usu*, *vim non habere*, *non exerceri*, similia. Itaque apud antiquos, qui *cessare* aliquem iubebat, iubebat *minus strenue agere.*

neque actum. Fuit igitur olim huiusmodi orationis forma: *nihil aluid neque [cogitatum neque] actum est.* (Cfr. disput. de emendat. locor. aliqu. oratt. p. 19 et præfat. edit. duodec. oratt. p. XV.)[1])

Mox in eodem capite §. 46 *(relinquenda studia delectationis, iudices; ludus, iocus* etc.) nimis patienter propagatum est contra codd. et veterum edd. fidem vocabulum *iudices.* In hac vehementi enumeratione *(obterendæ sunt — relinquenda — deserendus)* incommodissime interponitur iudicum appellatio, in medio præsertim colo. Auctores Gruterus, qui addidit, citat cod. Palatinum nonum et Erfurtensem. Verum in hoc est: *studia delectationes iudices locus,* vocabulum *ludus* omittitur, ut appareat, evanida curva lineola, qua *us* syllaba notatur, literas *lud* transisse in *iud.;* sic enim scribitur in codd. Sed hoc leve. Sequitur locus gravissime corruptus, qui sic editur: *Quæ res in hoc genere homines a labore studioque dicendi deterret, non quo aut ingenia deficiant aut doctrina puerilis,* et longissime a codicum vestigiis et adeo perversa sententia, ut labor molestiaque *(Quæ res)* a labore deterrere dicatur (etsi ipsum illud *quæ res* singulari numero superiora illa omnia complecti non potest)[2]) et *in dicendo (in hoc genere)* a studio *dicendi* deterrere. Quid dixerit Cicero, satis est apertum; nam commemorato proxime oratorum laboriosissimo vitæ genere, concludit, propter huius laboris fugam, non propter ingenii inopiam, tam paucos oratoriæ arti operam dare; (itaque id qui faciat, ut Caelius faciat, non posse luxuriosum esse). Sed codicum vetustissimus cum Bernensibus: *Quare in hoc genere laborefiendi homines a studioque deterret;* hinc ceterorum profluxere lectiones, ex quibus in Erf. est *labor confitendi,* pro monstro illo *efiendi* verbo alio licenter substituto. Quæ ex his Orellius effecit, admonitus ipse facile improbabit; nam et alienissimam interrogatio-

1) Cæterum hic locus præter alios (vid. Hand. Tursell. II. p. 556) eorum sententiam evertit, qui in descensu ad minus post *non modo,* id est, *non dicam,* Ciceronem semper simplex *sed,* nunquam *sed etiam* nec *verum etiam* ponere putant. Nam minus est cogitare, quam agere, quod cogitatione nititur (vid. Brut. 70); add. in Vatin. 9, 21.

2) Melius igitur hactenus ed. 1472 *deterrent.*

nem de causa laboris, ad quam nihil respondetur, intulit, et, a sententiarum progressu abarrans, pro conclusione repetitionem superiorum verbis variatam effecit (*in hoc genere labores consumendi omnes;* quid est autem, *labores consumere omnes?*) et vestigia codicum adeo non pressit, ut, quod certissimum est indicium emendationis infeliciter et incerta fluctuantique ratione tentatæ, optionem det inter duas diversissimas coniecturas, alteram: *in hoc genere labores consumendi (conficiendi) omnes,* alteram *uno in hoc genere elaborandum est;* (quod qui poterat Cicero aut quisquam alius dicere, in sola eloquentia esse elaborandum?) Et tamen codices ipsam formam sententiæ pæne integram servant, in partibus corrupti; nam et vocem *quare* conclusionis indicem habent et, modo recte verba separes, *labor* subiectum verbi *deterret,* cui contrarium infertur illud *non quo: Quare in hoc genere labor .... homines a studio .... deterret, non quo* etc. Restat, ut post *labor* ex illo *efiendi* (nam *conficiendi* et *confitendi* unde originem habeant, quum videamus, omittenda sunt) exsculpatur eiusmodi vocabulum, quod et reliquam salvam præstet structuram et illud *studioque*, quod est in codd., aptum reddat; nam quod tres Oxonienses, nullius auctoritatis, encliticam, quum nihil haberent, quod ea facerent, excluserunt, ad nos non pertinet. Legendum est igitur: *Quare in hoc genere labor offendit homines a studioque deterret, non quo* etc. Iam ex salebris emersimus. Exemplo simul non uno modo demonstratum est, quid sit, ut dixi, in Orellii huiusmodi locorum tractatione improbandum, in aliorum quidem multorum multo magis. Ceterum qui nondum credunt, post tot virorum curas, qui hoc ipsum, scriptis veterum assidue immorari, bonum opus putabant, prorsus de integro multarum orationum Ciceronis emendationem esse instituendam, iis narro, si quis omnes ante Garatonium editores interpretesque adhibuerit, si editione Oxoniensi caruerit, ne verbum quidem neque de loci difficultate neque de scripturæ codicum discrepantia a vulgata reperturum. Garatonius admonebit, pro *dicendi* reperiri etiam *discendi.* Et is quidem sine culpa est, quoniam ipse solas veteres editiones iam interpolatas hoc loco et

similis generis codicem habuit. In proximo pro *si sese* etiam Paris. habet *si se*, sono minus ingrato. Proximo capite 20 extremo, §. 50, ubi edebatur *aut impudentia et huic et ceteris magnam ad se defendendum facultatem dabit*, Orellius rectissime Aldi (tam recens enim est) interpolationem notavit, ineptissimam (quod miror non animadversum, ne ab Orellio quidem; qui sunt enim illi ceteri, quibus facultas defendendi sui detur, si Caelium accusator certis definitisque criminibus aggressus sit?) et soloecam (*ad se defendendum* de pluribus, quod patronum habere debebat, qui *defendendum* gerundium esse doceret). Codices quattuor meliores *aut impudentia et huic defendendum facultatem dabit*, alii *defendendi*. Sensus patet; verba minus bene Orellius restituit, *et*, quæ causa fuit interpolandi, licenter in *ad* mutato et pronomine non apto posito.[1]) Nec dativus abesse potest. Videtur igitur scribendum: *aut impudentia ei sui defendendi facultatem dabit*. Levis et frequens error archetypi (*et* pro *ei*) turbas excitavit.

Superest de aliis quibusdam loci disputandi materia; sed diu lectores in exilibus rebus tenuimus. Itaque illis in aliud tempus reiectis ea proferemus, de quibus rerum academicarum nostrarum studiosos certiores facere iussi sumus.

In duos enim medicinæ licentiatos, quos ob edita ingenii et scientiæ specimina facultas medica summis in sua arte honoribus dignos indicavit, rex augustissimus, ut ii rite conferantur, permisit. Qui quem vitæ et studiorum cursum habuerint, ipsi exponent.

---

1) *Hic* dicitur reus, quum a patrono demonstratur, non nominatur, *hic* addito nomine aliquis e præsentibus; *is* necessario ponitur, ubi refertur pronomen ad personam in eadem sententia nominatam, ut hoc loco præcessit Caelii nomen.

I.

Hauniæ natus sum Mauritius Marcus Levy anno MDCCCVIII die IVto mensis Septembris, patre Marco Levy, aurificis munere fungente, quem præmatura eheu! mors ante paucos annos abripuit, matre vero Juditha Heckscher, qua adhuc, per longam utinam annorum seriem, viva lætor. Primis litterarum elementis cum in ludo puerili ætati adapto imbutus essem, anno MDCCCXX, studiis litterarum altioribus dicatus, scholæ, cui a virtute civili nomen impositum, adscriptus sum. Ibi per quinquennium præceptis præstantissimorum magistrorum usus, inter quos inprimis nominare licet M. Nielsen, scholæ moderatorem clarissimum, pio gratoque animo semper mihi colendum, anno MDCCCXXV ad almam nostram Universitatem dimissus sum, et in examine, quod adolescentes civitatem academicam ambientes subeunt, laudabilis declaratus, insequente anno eodem eventu examen philologico-philosophicum sustinui. Ab hoc inde tempore viam ingressus sum, cui animus jam sat mature inclinaverat et quam postea indefessis viribus persecutus sum, dum studiis medico-chirurgicis totum me dedi, quibus nil pulchrius, nil præstantius cognovi. At contigit quoque mihi, quod vix omnes gloriantur, ut in variis rerum medicarum disciplinis duces atque præceptores haberem principes viros, quorum nominibus civitas nostra splendet, quorumque egregiis institutionibus, summa liberalitate, lætissimaque erga me benevolentia et favore juvenilis animus ad omnia bona flectebatur, docile ingenium audacter ad scopum propositum tendebat. Adsiduo egitur studio scholas illustrissimorum virorum, qui in Universitate et Academia chirurgica regia artem Hippocraticam tradunt, frequentavi et per quadriennium audivi Schumacher, Saxtorph, Herholdt, Bang, Lunding, Eschricht, Colsmann, Fenger, Withusen, Callisen, Thal, viros clarissimos, singulas artis nostræ

disciplinas docentes, nec non ex scholis Chirurgorum secundariorum, Henck, van Deurs, Agier optimos reportavi fructus, minime tamen scientiis naturalibus neglectis, quarum interpretatione et eruditione illustr. Hornemann, Örsted, Schow et Zeise optime de me meruerunt. Ut practicam autem exercitationem, medico quam maxime necessariam, assequerer, nosocomium regium Fredericianum tempestive petii, ubi faustis auspiciis dilectissimorum præceptorum Withusen et Bang maximam ægrotorum copiam partim tractari vidi, partim ipsi tractavi. Denique sectiones cadaverum frequentissime et in theatro anatomico Universitatis et in Academia chirurgica regia institui. Talibus igitur ducibus, vix fieri potuit, quin jam volenti et cupienti animo novus quotidie stimulus adderetur, iisdemque, læte profiteor, debeo, quod fecerim, qualescunque feci, in arte medica progressus. Itaque cum anno MDCCCXXIX in alma nostra Universitate quæstio in medio proposita esset de anatomia et physiologia renum succenturiatorum, *ad praemium expositum concurrere ausus sum, unde palmam reportare mihi inter plures contigit. Anno MDCCCXXXI mense Aprili examini medico-chirurgico et anatomico-practico in Academia chirurgica regia me submisi, in quo prima nota cum laude ("förste Characteer med Föie") dignus æstimatus sum; et eiusdem anni mense Octobri examini medico-chirurgico rigoroso me obtuli, in quo laudabilis judicatus sum. Ab hoc inde tempore dum curæ semper cordique mihi fuit, ut studia mea artis Apollineæ pro virili parte uberius excolerem, haud neglexi Facultati Medicæ Universitatis specimen dare, ex quo appareret, si quid in arte medica profecissem. Quare dissertationem historico-physiologicam* de balneis Russicis *conscripsi, quam anno MDCCCXXXII mensis Decembris die XXII, ut licentiam summos in medicina honores capessendi consequerer, publice defendi. Cum statim post optimorum præceptorum benevolentia et beneficio Regis Augustissimi peregrinatio triennis publicis sumtibus mihi parata esset, eamque ob causam, quam primum fieri licuit, occasio mihi præberetur artem obste-*

triciam in nosocomio puerperarum, quod moderatore Saxtorph, Viro illustr., in hac urbe viget, exercendi, eo maxime intendit animus, ut omnes horas a variis negotiis relictas in altera dissertatione conficienda consumerem, quam de Sympodia seu monstrositate Sireniformi *inscriptam die XImo mensis Maii hujus anni, adnuente amplissimo medicorum Ordine, eruditorum examini modeste submisi, ut summos in arte medica honores rite impetrarem.*

II.

Fredericus Ferdinandus Mourier natus sum pridie Calendas Octobres anno MDCCCIV in prædio Fioniensi, Hindemae, patre dilectissimo Carolo Adolpho Dionysio Mourier, matre piissima, Johanna Susanna Skibsted. Ad quintum decimum usque annum in domo paterna eruditus sum; anno autem MDCCCXIX publicæ scholæ Neoburgensis disciplinæ traditus sum. In illa schola, quam regit Björn, Philosophiæ Doctor, Vir Clarissimus, in litteris liberalibus discendis triennium versatus sum; per idem tempus multis magnisque beneficiis alius Viri Clarissimi, Müllertz, Philosophiæ Doctoris, qui proximo post eum fungebatur munere, magna cum mea utilitate ornatus sum, cujus benevolentiæ semper grato animo memor ero. Anno MDCCCXXII ad almam nostram Universitatem e schola dimissus sum, et post examen artium, quod vocatur, in quo haud illaudabilis judicatus sum, inter cives academicos receptus. Post annum examen philologicum et philosophicum ita sustinui, ut laudabilis judicarer. Ab eo inde tempore totum me arti medicæ dedidi et anno MDCCCXXVII examen anatomico-chirurgicum et medico-practicum in Academia Regia Chirurgica ita sustinui, ut inter chirurgos primæ classis reciperer. Eodem anno examen medico-chirurgicum rigorosum in Universitate nostra absolvi, et ex hoc quoque examine laudabilis

discessi. Quod hoc facere potui, maximam partem iis scholis debeo, quas habebant Schumacher, Saxtorph, Herholdt, Bang, Howitz, Colsmann, Fenger, Withusen, Callisen, Viri Illustrissimi, Amplissimi, Experientissimi, quorum in me collocata beneficia hic satis prædicare non possum. Præterea maxima cum mea utilitate scholas frequentavi, quas habebant Schiött, Henck, Möller, Viri doctissimi, qui munere chirurgorum secundariorum illo tempore fungebantur. Hornemann, Örsted, Schouw, Zeise, Forchhammer, Viri Illustrissimi historiam naturalem, quæ vocatur, physicam, chemiam tradebant. Ab eo tempore, quo primum arti medicæ me dedideram, ad hunc usque diem scholis clinicis semper magno studio interfui; in nosocomio communi duces habui Thal et Wendt, Viros Clarissimos, Experientissimos, in nosocomio Regio Fredericiano Bang et Withusen, Viros Illustrissimos, qui nosocomio præerant. Frequentavi etiam theatrum anatomicum et in Universitate et in Academia Regia Chirurgica, ita ut in cadaveribus incidendis non mediocriter exercitatus essem. Absoluto examine medico munus candidati chirurgici in nosocomio communi duce Thal, Viro Clarissimo, hujus nosocomii protochirurgo, obtinui, quo munere per sex fere annos functus sum hodieque fungor. Impetrata autem a moderatoribus nosocomii communis venia, in nosocomio regio puerperarum per quinque menses, duce Saxtorph, Viro Illustrissimo, Amplissimo, artem obstetriciam exercui. Cum eodem tempore patria lugeret mortem professoris clarissimi, Lunding, medici secundarii hujus nosocomii, occasio mihi oblata est, cum per aliquod tempus munere ejus fungerer, in morbis infantum assidue versandi. Per biennium deinde, annis MDCCCXXIX-XXX-XXXI, iter per Germaniam et Galliam ut facerem, mihi contigit munificentia Regis Augustissimi et beneficiis almæ nostræ Universitatis. Ita universitates florentissimas adii,

Berolinensem, Lipsiensem, Vindobonensem, Monachiensem, Tubingensem, Heidelbergensem, Herbipolensem, Gottingensem, Parisiensem, Argentoratensem, Kiliensem, ubi rei medicæ in universum et præcipue ophthalmologicæ vacavi. Inter illos viros illustrissimos, quibus præceptoribus usus sum, honoris causa nominandi sunt Jæger, Rosas, Hartmann, Wagner, Schlagintweit, Nægele, Chelius, Schönlein, Dupuytren, Boyer, Roux, Lisfranc, Civiale, Sanson, Velpeau, Alibert, Biett, Thénard, Orfila, Duméril, quorum scholas cum publicas tum privatas magno cum fructu frequentavi. In patriam redux, invitatus ad concursum, qui vocatur, de munere professoris Pharmacologiæ accedere ausus sum. Postea dissertationem de Inflammatione Corneæ transparentis scrofulosa *conscripsi, cujus partem priorem pro licentia summos in arte medica honores rite capessendi XIV Calendarum Juniarum anno MDCCCXXXII, impetrata venia, publice defendi; posteriorem partem ad hos ipsos honores assequendos XI Calendarum Jun. hoc anno, permittente illustrissimo Medicorum Hauniensi Ordine, publico eruditorum examini submisi.*

Rogat igitur rector cum senatu academico rerum academicarum studiosos et artis medicæ cultores, ut, quod ipsorum commodo fiat, die I mensis Junii hora XII in auditorium collegii regii frequentes convenire velint, primum Virum Experientissimum et Amplissimum, **JOANNEM DANIEL HERHOLDTIUM**, Med. Doct. Et Professorem Ordinarium Facultatisque Suæ Hoc Anno Decanum, Regi A Consiliis Status, Ordinis Danebrogici Equitem, *de physiologiæ præstantia eiusque nexu cum cæteris scientiis, in primis cum arte medica,* breviter disserentem audituri, deinde honorum doctoratus medicinæ ab eo in viros experientis-

simos, medicinæ licentiatos, *Mauritium Marcum Levy* et *Fredericum Ferdinandum Mourier* sollemni ritu conferendorum spectatores futuri.

Dabamus Hauniæ d. XXV Maii MDCCCXXXIII.

SUB UNIVERSITATIS SIGILLO.